

Ковшик А. О.

(наук. кер. – ст. викл. Штепа О.О.)

*студентка V курсу факультету технології та дизайну
Полтавського національного педагогічного
університету ім. В.Г.Короленка*

ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ: ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬ- НА ХАРАКТЕРИСТИКА

Покоління прав людини – це класифікація прав людини, відповідно до їх історичного розвитку. Традиційно, їх прийнято ділити на три, але все частіше з'являється думка про виокремлення четвертого покоління.

Першим поколінням прав і свобод людини і громадянина є засновані на традиційних ліберальних цінностях права і свободи, які визначали межі втручання державної влади у сфери громадянського суспільства і особистого життя людей, відображали пафос буржуазних революцій – право на свободу думки, совісті і релігії, на рівність перед законом, на участь в управлінні державою, на недоторканність особи тощо.

Першим поколінням прав і свобод людини традиційно визнаються громадянські і політичні права, завойовані в результаті буржуазних революцій в Європі і Америці, згодом конкретизовані в практиці і законодавстві демократичних держав. Мова йде про особисті і політичні права, які відображають так звану «негативну свободу», – зобов'язання держави утримуватися від втручання в сферу особистої свободи і створювати умови участі громадян в політичному житті [4, с.58-59].

Перші акти англійського конституціоналізму, що закріплюють права людини, – Петиція про права (1628), Habeas Corpus Act (1679) і Білль про права (1689). До першого покоління прав людини належать також американські декларації, а саме: Декларація прав Вірджинії (1776), Декларація незалежності США (1776), Конституція США (1787), Білль про права (1791), французька Декларація прав людини і громадянина (1789) та ін. Деякі вчені відносять до першого покоління прав людини Велику хартію вольностей (1215), де, зокрема, говориться: *«Жодна вільна людина не буде заарештована, або ув'язнена, або позбавлена володіння, або у будь-який (інший) спосіб знедолена... як за законним вироком рівних їй та за законом країни»*. З таких підстав до першого покоління прав людини можна віднести й Литовські Статути (1529, 1566, 1588 рр.) – юридичний пам'ятник литовського, білоруського та українського народів. У них було проголошено ідеї рівності вільних людей перед законом, особистої недоторканності, юридичного захисту прав вільної (шляхетної) особи, особистої

відповідальності перед законом та ін. Проте середньовічне законодавство (Велика хартія вільностей, Литовські Статути та ін.) будувалося відповідно до феодально-ієрархічної, станової структури суспільства, коли була відсутня юридична рівність громадян[2].

Тому відлік першого покоління прав людини можна вести з періоду встановлення юридичної рівності, коли зруйнувалися станові рамки середньовічного суспільства. На цей період припадають розвиток буржуазних відношень і утвердження буржуазного суспільства з його законодавчими актами. Лише тоді рівноправність з ідеальної категорії почала втілюватися у реальну дійсність, набувши конституційного або іншого законодавчого оформлення. Принцип юридичної рівності, який став основою універсальності прав людини, додав їм справді демократичного характеру. Після Другої світової війни необхідність забезпечення основних прав людини була визнана в більшості розвинутих країн [1].

Друге покоління прав і свобод людини і громадянина пов'язане з боротьбою людей за поліпшення свого соціально-економічного становища та культурного рівня. Воно сформувалося в процесі боротьби народів за поліпшення свого економічного становища та підвищення культурного статусу. Ці вимоги виникли після Першої світової війни, а вплинули на демократизацію і соціалізацію конституційного права країн світу та міжнародне право після Другої світової війни, коли завдяки бурхливому розвитку виробництва склалися реальні передумови для задоволення соціальних потреб громадян.

Права другого покоління спочатку знайшли відображення у Загальній декларації прав людини (1948 р.), а потім були закріплені в Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.). Разом з тим ці права носять більш відносний характер, ніж права першого покоління. Міжнародне співтовариство не пред'являє яких-небудь жорстких критеріїв до здійснення цих прав. Так, згідно ч.1 ст.2 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права кожна держава, яка бере участь у цьому Пакті, зобов'язується в індивідуальному порядку і в порядку міжнародної допомоги та співробітництва, зокрема в економічній і технічній галузях, вжити в максимальних межах наявних ресурсів заходів для того, щоб забезпечити поступово повне здійснення визнаних у цьому Пакті прав усіма належними способами, включаючи, зокрема, вжиття законодавчих заходів [3, с.213-214].

Необхідно вказати, що визнання другого покоління прав людини означало суттєві зміни в самій концепції. У основі цих змін лежало позитивне розуміння свободи як реальної можливості здійснення своєї волі нарівні з іншими людьми. Володіння свободою, що розуміється таким чином, передбачає не просто відсутність примусу з боку інших людей, але й наявність певних можливостей, зокрема матеріальних ресурсів, – інакше людина не в змозі буде скористатися за певних умов своїм правом.

Становлення третього покоління прав людини (права людини – частина прав людства) пов'язано з національно-визвольним рухом країн, що розвиваються, а також із загостренням глобальних світових проблем після Другої світової війни. Останні призвели до інтернаціоналізації юридичних формулювань прав людини, створення міжнародних (або континентальних) пактів про права людини, законодавчого співробітництва країн у питаннях про права людини, надбання наднаціонального характеру законодавствами (особливо конституційними) тих держав, що підписали міжнародні пакти про права людини. Міжнародне визнання прав людини стало орієнтиром для розвитку всього людства в напрямку створення співтовариства правових держав. Між двома першими та третім поколіннями прав людини є взаємозалежність, здійснювана через принцип: реалізація колективних прав не повинна обмежувати права і свободи особи[3, с.219].

Права третього покоління:

на політичне, економічне, соціальне і культурне самовизначення;

на економічний та соціальний розвиток;

на користування спільним спадком людства;

на мир;

на здоров'я та безпечне довкілля;

на гуманітарну допомогу.

У ХХІ ст. можна говорити про становлення четвертого покоління прав людини, котре пов'язане з науковими відкриттями в галузі мікробіології, медицини, генетики тощо. Ці права є результатом втручання у психофізіологічну сферу життя людини (наприклад, право людини на штучну смерть (евтаназію); право жінки на штучне запліднення і виношування дитини для іншої сім'ї, вирощування органів людини з її стовбурових клітин та ін.), яке, однак, не є безмежним (заборона клонування людини та встановлення інших правових меж).

До переліку прав людини можна включити:

Зміну статі;

Трансплантацію органів;

Клонування;

Використання віртуальної реальності;

Одностатеві шлюби;

Штучне запліднення;

Евтаназію;

Вільну від дитини сім'ю;

Незалежне від державного втручання життя за релігійними, моральними поглядами;

На доступ до Інтернету.

Класифікація, відповідно до якої права людини включають чотири покоління останніх, дозволяє виділити тенденції, притаманні появі та правовому закріпленню означених прав, однак жодним чином не є науко-

вим догматом, що не підлягає спростуванню. Із появою нових, невідомих сьогодні, суспільних відносин, в яких виникатимуть нові, потребуючі додержання і захисту права, свободи та інтереси людини, неминуче змінуюватимуться і їх класифікації[1].

Література:

1. Аврамова О. Четверте покоління прав людини: постановка проблеми / О. Аврамова, О.Жидко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pruk/2010_2/11.pdf.

2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права / ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР : від 19.10.1973 р., № 2148-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_042.

3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: Підручник / О. Ф. Скакун. Пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 664 с.

4. Цвік М. В. Загальна теорія держави і права / М. В.Цвік, О. В.Петришин – Підруч. для студ. вищ. навч. закл. – Х.: Право, 2009. – 572 с.

Федоренко І.С.

(наук. кер. – ст. викл. Штепа О.О.)

*студентка V курсу психолого-педагогічного факультету
Полтавського національного педагогічного
університету ім. В.Г.Короленка*

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВО НА СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАПОВІТОМ

Заповіт – це особисте розпорядження особи щодо майна, яке їй належить, майнових прав та обов'язків на випадок своєї смерті. За загальним правилом право на спадкування мають особи, визначені в заповіті. Спадкоємці за заповітом – це ті спадкоємці, які мають право прийняти спадщину на основі письмового розпорядження, зробленого їй власником у встановленому законом порядку стосовно неї на випадок своєї смерті. Під зазначеними вище спадкоємцями слід розуміти тих учасників цивільно-правових відносин, для яких підставою набуття права власності на спадкове майно є положення майнового чи немайнового характеру, зазначені його власником у своєму заповіті, а не безпосередні приписи, передбачені ЦК України [3, с. 45].

Згідно з ч. 1 ст. 1235 ЦК України заповідач може призначити спадкоємцем одну або декілька фізичних осіб, незалежно від наявності у нього з цими особами сімейних, родинних відносин, а також інших учасників цивільних відносин.

Спадкодавець має право заповісти власне майно будь-яким учасникам цивільно-правових відносин. Відповідно до ст. 1222 ЦК України спадко-